

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ (ΕΛΕΤΟ)**

**ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

**10^ο Συνέδριο
«Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»**

Αφιερωμένο στον Εμμανουήλ Κριαρά (1906 – 2014)

**ΑΘΗΝΑ
12–14 Νοεμβρίου 2015**

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

Τριπουλά Ιωάννα

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Πλάτωνος *Πολιτεία* ή *Περί δικαίου* (380 π.Χ.)

- ✦ δικαιοσύνη = οἰκαιοπραγία: κάθε μέρος ενός συνόλου ή μέλος μιας ομάδας πράττει το έργο που του αντιστοιχεί αναλόγως των ικανοτήτων & της θέσης του. Την αρμονική λειτουργία διασφαλίζει η ηγεσία του ιεραρχικά ανώτερου.
- ✦ Διάκριση μερών: πόλη - 3 τάξεις (βασιλεύς – φιλόσοφος, φύλακες, δημιουργοί) // ψυχή: 3 μέρη (λογιστικόν, θυμοειδές, ἐπιθυμητικόν)

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

✘ το ερευνητικό ερώτημα: η πλατωνική δικαιοσύνη έχει υπόβαθρο μεταφυσικό ή ρεαλιστικό;

✘ μέθοδος έρευνας: μελέτη των χρησιμοποιούμενων όρων: *δίκαιον, δικαιοσύνη – δικαιοσύναι, δίκαιος – δικαία – δίκαιον* και παραθετικά αυτών

✘ (Σημ.: Ο όρος συνολικά απαντά 133 φορές, εκ των οποίων 40 φορές σε γενική πτώση και 47 σε αιτιατική. Το επίθετο *δίκαιος* 36 φορές στο αρσενικό γένος, 14 στο θηλυκό και 85 στο ουδέτερο, 24 φορές σε γενική πτώση, 8 φορές στον πληθυντικό αριθμό στο αρσενικό και 18 στο ουδέτερο.

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

---

1. Η δικαιοσύνη σε ρεαλιστικό πλαίσιο:

1.1 Η δικαιοσύνη ως *τὸ ἀποδιδόναι ἄν τις τι παρά του λάβῃ*:

- ✘ Η δικαιοσύνη μέσο για την αποφυγή ή αποκατάσταση της αδικίας.
- ✘ Φορέας ο μέτοικος Κέφαλος – προβολή της πρακτικής χρησιμότητας του δικαίου.
- ✘ Ο ορισμός δεν ανταποκρίνεται στο πράγμα & δεν αποδίδει την ηθική αξία της αρετής.

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

---

1. Η δικαιοσύνη σε ρεαλιστικό πλαίσιο:

1.2. Η δικαιοσύνη ως *τὰ ὀφειλόμενα ἑκάστῳ ἀποδιδόναι*

- ✘ δίκαιον είναι να αποδίδει κάποιος τα οφειλόμενα, ωφέλεια στους φίλους και βλάβη στους εχθρούς
- ✘ Φορέας ο Πολέμαρχος – προβολή της αρχαϊκής αντίληψης περί δικαίου
- ✘ Ο ορισμός στηρίζεται σε επισφαλή και υποκειμενικά κριτήρια

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

---

1. Η δικαιοσύνη σε ρεαλιστικό πλαίσιο:

1.3. Η δικαιοσύνη ως *τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον*.

- ✘ Δίκαιον είναι το συμφέρον της εκάστοτε άρχουσας τάξης
- ✘ Φορέας ο Σοφιστής Θρασύμαχος – προβολή της σχετικιστικής οπτικής
- ✘ Η δικαιοσύνη συχνά δεν αποδίδει το συμφέρον του ισχυρού, αντιθέτως είναι αρετή και προκύπτει από γνώση άρα ο ορισμός δεν ευσταθεί

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

- ✘ Αποτέλεσμα: Οι ορισμοί της δικαιοσύνης ιδωμένης σε ρεαλιστικό πλαίσιο απορρίπτονται συλλήβδην.
- ✘ Αιτία αποτυχίας: η άγνοια για την ουσία της δικαιοσύνης.
- ✘ Προϋπόθεση: ο ορισμός πρέπει να αποδίδει την ουσία του πράγματος, να έχει γενική ισχύ και να παρουσιάζει το οριζόμενο ως αυταξία → Αναγωγή από το φαίνεσθαι στο είναι, από τα πολλά στο ένα, από τα φαινόμενα στην Ιδέα

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

2. Η δικαιοσύνη σε μεταφυσικό πλαίσιο:

2.1. *τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν* στην πόλη

- ✘ 3 τάξεις 1) δημιουργοί (συντήρηση πολιτείας), 2) επίκουροι (διαφύλαξη), 3) φιλόσοφοι (διοίκηση)
- ✘ Αντιστοίχιση τάξεων – αρετών: δημιουργοί – σωφροσύνη, φύλακες - ανδρεία, φιλόσοφοι - σοφία → δικαιοσύνη = οἰκαιοπραγία

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

2. Η δικαιοσύνη σε μεταφυσικό πλαίσιο:

2.2. *τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν* στην ψυχή.

× 3 μέρη: επιθυμητικό (έδρα επιθυμιών), θυμοειδές, (έδρα βουλήσεως), λογιστικό (έδρα έλλογης σκέψης)

× Αντιστοίχιση μερών – αρετών: επιθυμητικό
σωφροσύνη, θυμοειδές – ανδρεία, λογιστικό – σοφία →
δικαιοσύνη = οίκειοπραγία

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

2. Η δικαιοσύνη σε μεταφυσικό πλαίσιο

- ✘ πολιτική δικαιοσύνη ~ ατομική δικαιοσύνη
(οΐκειοπραγία πολιτών στην πόλη ~ οΐκειοπραγία στην
ψυχή των ανθρώπων)

ο ορισμός του Σωκράτη εκτείνεται στην περιοχή του
υπερβατικού

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

---

3. Η δικαιοσύνη στην Πολιτεία: όραμα ή προοπτική;

- ✘ Διαπίστωση: η προσπάθεια απόδοσης ορισμού ολοκληρώνεται στο IV βιβλίο (εφεξής όροι συναφείς απαντώνται σπανίως).
- ✘ Ερώτημα: ο Σωκράτης θεωρεί ότι έχει δοθεί ένας ικανοποιητικός ορισμός;

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

Η δικαιοσύνη στην Πολιτεία : όραμα ή προοπτική;

- ✘ Απόπειρα αξιολόγησης του πλατωνικού ορισμού:
- ✘ Θετικά: ύπαρξη 2 μερών (οριστέου, ορίζοντος), σύντομος, μη – κυκλικός, στο ορίζον γνωστοί οροί, σαφής.
- ✘ Αρνητικά: ειδική νοηματοδότηση του *τὰ αὐτοῦ*.

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

3. Η δικαιοσύνη στην Πολιτεία: όραμα ή προοπτική;

- ✘ Ορισμός ουσιολογικός: αναφέρεται στην ουσία των πραγμάτων.
- ✘ Ορισμός υπερβατολογικός: τα πράγματα είναι τα ὄντως ὄντα (άλλου είδους, προερχόμενα από μια άλλη πραγματικότητα).
- ✘ Ο άνθρωπος μπορεί να είναι δίκαιος μόνο μέσα σε μια δίκαιη πολιτεία → το όραμα της δικαιοσύνης.

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

---

3. Η δικαιοσύνη στην Πολιτεία: όραμα ή προοπτική;

- ✘ Ερώτημα: μπορεί ένας άνθρωπος να είναι δίκαιος σε μια μη – δίκαια πόλη;
- ✘ Απάντηση: αποχή από τα κοινά, προσήλωση στο παράδειγμα της ιδεώδους πολιτείας, προσπάθεια διαμόρφωσης της ζωή σύμφωνα με το πλαίσιο του ιδεώδους πολιτεύματος → η προοπτική

«Το δίκαιον στην πλατωνική Πολιτεία»

Συμπεράσματα

- ✘ Οι ορισμοί των συνομιλητών του Σωκράτη συνδέονται με την εμπειρική πραγματικότητα.
- ✘ Ο ορισμός του Σωκράτη αναφέρεται σε μια σε μια ιδεώδη κατάσταση.

≠

- ✘ Η ταύτιση υλισμού / εμπειρισμού και ρεαλισμού οφείλεται στον σύγχρονο δυτικό, *ορθολογικό* τρόπο σκέψης.
- ✘ Κατά τον Πλάτωνα ρεαλιστικό είναι το νοούμενο πλέον ως υπερβατικό.
- ✘ Συμπέρασμα: ο ορισμός του Σωκράτη και η οπτική του Πλάτωνος έχει υπόβαθρο ρεαλιστικό.